

CRÒNICA D'UNA JORNADA: MODELS LINGÜÍSTICS A EUROPA I AL MÓN

Dijous, 12 de desembre de 2013

Un dels debats que ha suscitat interès en el model de construcció de la futura República Catalana ha estat el de l'oficialitat de les llengües del nou estat. Precisament per això, la celebració d'una jornada de treball sobre els models lingüístics existents a Europa i al Món és molt oportuna per a dilucidar quin és el millor model pel que puguem apostar tenint en compte la singularitat de Catalunya, on les llengües pròpies del territori com el català i l'occità coexisteixen amb el castellà, l'anglès i moltes altres llengües provinents de la immigració. El repte doncs és veure com i de quina manera el català esdevé llengua de comunicació i cohesió en una societat plurilingüe com la nostra i veure com podem aprofitar l'oportunitat de disposar d'aquesta riquesa lingüística en un món cada vegada més globalitzat i interconnectat.

L'Oriol Torras, president de la comissió sectorial de Política Lingüística d'Esquerra Republicana, presenta la jornada anunciant la pretensió de posar en connexió el món acadèmic amb el polític en aquesta qüestió amb l'ànim d'apropar-se a una realitat de països que ens és comuna, el multilingüisme, des de diferents àmbits i saber quines solucions s'han trobat per resoldre-ho.

La primera en tractar el tema és la Teresa Vallverdú, diputada d'Esquerra al Parlament de Catalunya. Anant cara a barraca, posa damunt la taula la qüestió que ha suscitat més discussió, l'estatus de la llengua castellana en la futura República Catalana, tal com va expressar el president d'Esquerra Republicana, l'Oriol Junqueras, en declaracions a la premsa quan defensava que hi hagués una cooficialitat entre el català i castellà perquè considerava que els ciutadans del nou estat independent havien de mantenir els mateixos drets lingüístics que ara ja tenen, especialment referint-se a la població castellanoparlant, bo i entenen que el català esdevindria la llengua pròpia del país i vehicular de l'ensenyament, com fins ara. Davant dels dubtes, argumentava, el fet de tenir un estat a favor afavoriria el desenvolupament de les llengües pròpies i que les dificultats que actualment té el català en el marc de l'estat espanyol no hi serien. Tot i així, això també té els seus riscos. Com bé assenyala la Teresa, des de la socio-lingüística es considera que quan hi ha dues llengües en contacte sempre es genera un conflicte en el que s'acostuma acabar imposant la llengua més forta per sobre de les altres. Si donem això per bo, el català acabaria perdent en detriment del castellà, com a succeït en el cas irlandès en que, malgrat disposar d'un estat propi, el gaèlic ha acabat sent minoritari respecte l'anglès. En aquesta tessitura, semblaria que el català i l'occità haurien de ser les úniques llengües oficials de la Catalunya independent i dotar el castellà de drets lingüístics. Una altra de les solucions intermitges seria l'oficialitat asimètrica, amb estatus diferents, en que el català i l'occità serien llengua nacional i prioritària i altres, com el castellà i l'anglès que serien de rang inferior. Aquesta és la qüestió a debatre, veure'n els avantatges dels diferents models lingüístics al món, si són exportables i si es podrien aplicar a la República Catalana.

Entrant més a fons en la qüestió, el següent en exposar els seus arguments va ser en Bernat Joan, socio-lingüista i ex-secretari de Política Lingüística de la Generalitat (2007-2010). Segons ell, en la relació entre llengua i estat, la construcció de la llengua nacional, plenament oficial, només es pot fer en al marc d'un estat propi. Nació i llengua nacional entronquen amb la idea de revolució francesa i jacobinisme on el més habitual és que cada estat tingui una llengua nacional oficial. En la majoria d'estats-nació s'ha generat el mateix model. En una altra fase, s'han generat altres nous estats amb llengua nacional oficial però amb importants contingents de població que no parlen la llengua oficial com a habitual: Estònia, Letònia, Lituània, Eslovàquia i Eslovènia. Però hi ha altres

situacions. En la socio-lingüística clàssica hi ha models lingüístics igualitaris amb més d'una llengua oficial en el territori, és el cas de Bèlgica, Suïssa o el Canadà amb la doble oficialitat. Finlàndia té dues llengües oficials, el finès i el suec, aquesta segona llengua de la minoria sueca de Finlàndia. L'èxit de la finlandització és la seva llei d'Educació. Els finesos van signar pau per territoris, renunciant a territoris finesos a canvi de la independència. Hi ha altres tradicions, com l'anglo-saxona, on no hi ha llengües oficials ni constitució. Als Estats Units d'Amèrica hi ha una combinació de tradicions, en alguns estats tenen doble oficialitat en relació a les minories, sobretot hispana. En una altra situació es troben els països del centre i est d'Europa amb una important presència de llengües minoritàries que melden per desplegar polítiques amb llengua pròpia, és el cas de les minories hongareses a Komáron (Eslovàquia), Pennsilvània i Transilvània (Romania) o de la minoria russòfona a Letònia, que reclamen ser una minoria amb drets nacionals. A Ucraïna, en canvi, és un país dividit per la meitat amb població ucraïnesa i russòfona respectivament. El cas de les llengües ameríndies o xineses no són gaire exportables. D'altra banda, també hi ha casos de multioficialitat, per exemple Singapur on hi ha quatre llengües oficials (anglès, xinès mandarí, tàmil i bahassa). A Europa hi ha dos països amb tres llengües oficials: Luxemburg i Catalunya. I després altres casos de territoris amb dues llengües oficials: comunitats autònomes de l'estat espanyol o regions italianes com el Tirol del sud. Un cop vist aquest panorama lingüístic general, en Bernat Joan en fa algunes consideracions. La primera referent a les normalitzacions reeixides. En aquest cas comptar amb un estat propi és indispensable per una llengua que ha estat minoritzada, però no això és suficient, com ho demostra el cas d'Irlanda. En aquest context, el que cregui que algun dia l'estat espanyol considerarà el català com a llengua pròpia és un il·lús. La segona consideració és que les societats unilingües han deixat d'existir, generalment tothom parla més d'una llengua. En aquest sentit, la pregunta és com s'ha d'organitzar el plurilingüisme i la comunicació entre la llengua d'identificació i la vehicular. Cal tenir present que actualment a Catalunya es parlen més de dues-centes llengües diferents, davant d'això el fet que tothom pugui mantenir les seves arrels dona força i riquesa al conjunt de la societat. Tercera consideració, els estats petits quan fan el més mínim gest en regulació lingüística són vistos com abusius. Per exemple, França actua amb impunitat envers les llengües minoritzades però si Letònia actua de la mateixa manera genera rebuig. En el cas del català es veu més amb simpatia perquè treballem des de la seducció més que no pas per imposició. Des d'aquest punt de vista, s'ha considerat molt positiva l'oficialitat de l'occità a Catalunya. Igual que a Finlàndia, hem estat treballant per esdevenir indigeribles per no ser engolits per les grans llengües que tenim al costat. Fins ara, no hem comptat amb els instruments necessaris d'un estat, però el català ha avançat amb instruments importants com el diccionari de Pompeu Fabra, l'obra de la Mancomunitat i la Generalitat republicana, l'efervescència de la literatura catalana... Només ens calen les polítiques pròpies d'un estat per bastir una política lingüística pròpia el màxim de democràtica i que vetlli pel ple desenvolupament de la llengua catalana.

Seguidament pren la paraula la Marta Rovira Martínez, docent per la UOC, doctora en sociologia i consultora de processos de participació social. La seva exposició parteix de l'anàlisi socio-lingüística actual. La composició actual de la població catalana és majoritàriament no catalanoparlant degut als processos migratoris dels anys 50-70 d'origen castellà i darrerament de migracions de tot el món. Tot i així, la bona notícia és que el coneixement del català és majoritari. No hi ha casos comparables en el nostre entorn proper. Hi ha uns factors que expliquen aquesta situació, entre els quals el principal és la institucionalització de la llengua, amb unes estructures de govern que han establert unes pautes del català com a llengua de prestigi. En aquest context, hi ha un procés lent però progressiu d'incorporació de parlants a la llengua catalana amb diferents nivells de competència. D'aquesta situació, se'n deriven una sèrie de pautes socials, particular en el cas de Catalunya. El fet de parlar una llengua i no una altra no és únicament una qüestió familiar o ètnica, sinó de les xarxes de relació de cadascú. Hi ha àmbits en que el català és majoritari, per exemple en les empreses que donen serveis al sector públic, en canvi les que estan més allunyades

d'aquest àmbit tendeixen a utilitzar altres llengües. Així doncs, utilitzem més una llengua o una altra segons l'entorn. En aquest context, tendim a ser més semblants als països del nostre entorn en quan al multilingüisme pel fenomen de la immigració. En aquesta realitat, el castellà s'ha situat com una llengua pont. Els escolars nouvinguts primer aprenen català i després castellà, en canvi en el cas dels adults primer aprenen el castellà i després, com a última etapa, el català. En termes sociològics es consideren tres generacions per donar conlòs el procés migratori. En el nostre cas, estem començant a tractar la tercera generació dels que provenen de l'estat espanyol, però no pas de l'estranger, que ens haurem d'esperar dintre de 50 anys. Un altre fenomen és la convergència lingüística mútua, on hi ha sectors molts diferenciats de parlants amb unes pautes molt assumides de la població catalana en que cada vegada més els castellanoparlants estan fent el procés de convergència cap al català, mentre que el catalanoparlant tendeix a mantenir la fidelitat. La conclusió que l'augment de l'ús del català no ha fet disminuir l'ús del castellà, té a veure amb que el fenomen migratori és encara recent i que es segueix produint en aquests moments. En termes generals, som un cas reeixit però no podem esperar que tots els immigrants aprenguin ràpidament el català de manera general. Segons l'informe de política lingüística de 2012, en termes d'evolució, termolingüístic, el català va guanyant terreny com a llengua d'arribada, per exemple està augmentant la capacitat per escriure. Una altra dada, la variable edat, sobre la llengua que s'aprèn a casa, el català és la llengua inicial d'un 29%, fet que evidencia que el català com a llengua habitual de la població ha anat augmentant. Davant d'aquest panorama, quins són els principis en que s'ha de sustentar una política lingüística? La continuïtat de la normalització lingüística. Des d'aquesta perspectiva, Catalunya necessita d'un estat per tenir els mecanismes de normalització d'un estat sobirà. Referint-se al procés de sobirania, si en termes de democràcia seria lògic que la majoria de la població catalana s'hi sentís particip, no seria lògic que en termes lingüístics no obeïssim a la mateixa pauta. La qüestió és, en quina mesura es pot acomodar el castellà com a llengua d'ús i el català com a llengua d'identificació de la població catalana? El que està clar, és que la Catalunya independent serà un estat del segle XXI en el que està desapareixent el monolingüisme, en que el món està més interconnectat i en el que s'ha de tenir ben present el multilingüisme. Davant d'aquesta realitat, quines coses s'haurien de fer? Una és el concepte d'accessibilitat lingüística. Aquest és el cas de NYC que té un pla d'immigració en que van fer una anàlisi de les llengües que parlen la població i on un 24% no té un nivell suficient d'anglès. A aquesta població no els ensenyen l'anglès sinó que els ensenyen l'accessibilitat lingüística en el que poden gaudir dels serveis públics malgrat no tinguin un coneixement suficient de la llengua. Fent un paral·lelisme, haurem de disposar l'accés a l'administració en castellà perquè hi haurà persones amb no prou competència per accedir en català. Un altre principi és el talent lingüístic, en el que, per exemple, persones que a casa parlen llengües diferents del català i el castellà, no els estem donant ensenyament perquè aprenguin la pròpia llengua. En la legislació de la futura República Catalana, s'ha de tenir present que el català ha de ser la primera llengua simbòlica, de l'administració, de l'escola... i el castellà ha de ser una llengua de dret, no de reconeixement ètnic. I finalment, tenir clara l'estratègia que és bo considerar que el català és patrimoni de tots els catalans, no només dels catalanoparlants. Això no ens impedeix mantenir els drets lingüístics als castellanoparlants.

La quarta ponent en intervenir és l'Eva Pons, professora de Dret Constitucional (UB) i especialista en dret lingüístic. Comença aportant unes idees. Primer pel que fa a les regulacions de la llengua. Dels 194 estats existents, 133 en regulen les oficialitats a les constitucions, especialment a partir de les regulacions internacionals dels anys 90, pel que fa a la llengua de l'estat i el reconeixement de les minories. A Europa, de 29 estats, 22 tenen un reconeixement d'oficialitat i només 3 estats reconeixen més d'una llengua oficial, en canvi la majoria d'estats sí que reconeixen una llengua o més d'una. Però el que cal veure és la realitat que hi ha al darrera, a vegades hi ha una oficialitat fictícia que després no s'aplica. A Finlàndia, amb la Llei de Llengües de 1922, hi ha dues llengües

oficials, el finès com a llengua d'afirmació nacional i el suec com a llengua de les elits, però en realitat es va aconseguir fer una regulació que afavorís el finès. S'ha de filar prim en els objectius i les implicacions de l'oficialitat. En el nostre cas, partim d'una situació en que el concepte d'oficialitat té tota una càrrega política. Hi ha altres models de bilingüisme igualitari, però és una qüestió que necessita d'un estudi en profunditat i veure la particularitat de cada territori. Quins són els models a tenir en compte? En el cas d'Irlanda o Malta, el concepte de llengua nacional podria donar una qualitat diferent a l'oficialitat, però el concepte nacional en aquests exemples no ha estat una força suficient per protegir la llengua pròpia, com ha estat el cas del romanx al Tirol suís. L'oficialitat no garanteix res per si sola. Pel que fa als drets lingüístics a nivell mundial, hi ha uns drets lingüístics de primera generació que pretenen una igualtat i no discriminació. Després hi ha els drets lingüístics de segona generació sobre el reconeixement i el respecte dels drets de les minories. A França hi ha una obertura cap a aquests drets per la pressió malgrat que no tinguin eficàcia. I finalment, el drets de tercera generació respecte els drets dels immigrants en que s'ha de reconèixer el plurilingüisme. En el cas de Catalunya, la qüestió clau és saber també quins són els objectius del règim lingüístic que hauria de mantenir la pervivència de la llengua catalana, donat que no hi ha cap altre estat amb certa força per garantir-ne la pervivència. I al mateix temps, mantenir l'occità a l'Aran i els drets lingüístics dels ciutadans. A l'hora de fer-ho, quines són les opcions? D'una banda, una doble oficialitat al màxim nivell o bé fer una legislació a posteriori que busqui una situació en que es garanteixin polítiques favorables del català, tot i que aquesta opció té un caràcter menys inclusiu com a legislació fundacional. S'hauria d'estudiar molt més a fons i veure quines implicacions té. A part de la Constitució, la política lingüística ha de tenir un marge important per gestionar la realitat plurilingüe. En tot cas, la constitució del nou estat ens dona l'oportunitat d'oferir un nou model on tenim la possibilitat d'avançar-nos.

Francesc Sànchez
Tècnic de polítiques sectorials
acciopolitica@esquerra.org